

اعتراض به نظام مردسالاری در قالب شعر و ادب (درنگی در آرای اجتماعی، انتقادی پروین اعتصامی و عائشه

تیموری)

فاروق نعمتی^۱

استادیار دانشگاه پیام نور

ایوب مرادی

استادیار دانشگاه پیام نور

چیکه

اعتراض نسبت به دیدگاه‌های ظالمانه و تبعیض‌آمیز پیرامون زن و محروم نمودن او از حقوق فردی و اجتماعی‌اش، بر مبنای دیدگاه‌های سنتی و مبتنی بر مردسالاری، همواره یکی از موضوعات مهم، در عرصه شعر و ادب معاصر فارسی و عربی بوده است، و در این میان، ادبا و شعرای زن، نقشی اساسی در این زمینه ایفا نموده‌اند. این گروه، تمام توان هنری، ادبی و احساس انسانی خویش را به کار گرفتند تا پایه و اساس "مردانه نگرستن" به امور و از جمله ادبیات را بر هم بزنند و نظام اجتماعی و سیاسی مرد محوری را دستخوش دگرگونی سازند، و در این راه توفیق‌های چشم‌گیری کسب نمودند. این گرایش، هر چند گاهی دچار افراط گردید، اما تحولی بنیادین و مثبت، در دفاع از حقوق پایمال شده زنان به شمار می‌رود. شاعر مشهور ایرانی، پروین اعتصامی، و شاعر نامدار مصری، عائشه تیموری، از پرچمداران این نهضت آزادی‌بخش به شمار می‌روند. این دو، در آثار هنری خویش، گاه به صورت صراحت و گاه نیز با اشاره، زبان به انتقاد از ناهنجاری‌های رفتاری نسبت به زنان گشودند و بر حقوق مشروع و قانونی آنان تأکید کردند. ولی آن چه، به نوشته‌های این دو ادیب برجسته، جان بخشیده و به آن‌ها مهر ماندگاری زده است، تنها محتوای انتقادی نظرات آن‌ها نیست، بلکه جنبه‌های هنری آثار آنان است که به آن دیدگاه‌ها، جلوه‌ای ویژه بخشیده است. آن دو، با خلق آثار ادبی خود توانسته‌اند، یک پدیده اجتماعی را از مرزهای جغرافی عبور دهند، به آن رنگی به شدت عاطفی ببخشند، و با خارج ساختن قالب تک جنسیتی در شعر، روح زنانه را در کالبد ابیات خود بدمند. این مقاله، دیدگاه‌های اجتماعی، انتقادی، این دو شاعر نامدار زن را، در خلال شعر و ادب آن‌ها، واریسی می‌نماید.

واژگان کلیدی

شعر زنان فارسی و عربی، پروین اعتصامی، عائشه تیموری، نظام مردسالاری.